

**CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE**

8 mars 2006

PROPOSITION DE LOI**modifiant le Code civil en ce qui concerne
la définition de personnes atteintes
d'un handicap intellectuel**(déposée par Mme Hilde Claes)
_____**BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS**

8 maart 2006

WETSVOORSTEL**tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met
betrekking tot de omschrijving van personen
met een verstandelijke handicap**(ingediend door mevrouw Hilde Claes)
_____**RÉSUMÉ**

La présente proposition de loi vise à remplacer les mots «arriération mentale» par les mots «handicap intellectuel» dans le Code civil. L'auteur vise ainsi à améliorer la perception que l'on a des personnes atteintes d'une déficience intellectuelle.

SAMENVATTING

Dit wetsvoorstel strekt ertoe de term «geestelijke achterlijkheid» in het Burgerlijk Wetboek te vervangen door de term «verstandelijke handicap». Hiermee wil de indienster de beeldvorming rond personen met een verstandelijke handicap verbeteren.

<i>cdH</i>	: Centre démocrate Humaniste
<i>CD&V</i>	: Christen-Democratisch en Vlaams
<i>ECOLO</i>	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales
<i>FN</i>	: Front National
<i>MR</i>	: Mouvement Réformateur
<i>N-VA</i>	: Nieuw - Vlaamse Alliantie
<i>PS</i>	: Parti socialiste
<i>sp.a - spirit</i>	: Socialistische Partij Anders - Sociaal progressief internationaal, regionalistisch integraal democratisch toekomstgericht.
<i>Vlaams Belang</i>	: Vlaams Belang
<i>VLD</i>	: Vlaamse Liberalen en Democraten

Abréviations dans la numérotation des publications :

DOC 51 0000/000 : Document parlementaire de la 51e législature, suivi du n° de base et du n° consécutif

QRVA : Questions et Réponses écrites

CRIV : Version Provisoire du Compte Rendu intégral (couverture verte)

CRABV : Compte Rendu Analytique (couverture bleue)

CRIV : Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes) (PLEN: couverture blanche; COM: couverture saumon)

PLEN : Séance plénière

COM : Réunion de commission

MOT : Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

Afkortingen bij de nummering van de publicaties :

DOC 51 0000/000 : Parlementair document van de 51e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer

QRVA : Schriftelijke Vragen en Antwoorden

CRIV : Voorlopige versie van het Integraal Verslag (groene kaft)

CRABV : Beknopt Verslag (blauwe kaft)

CRIV : Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaald beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen) (PLEN: witte kaft; COM: zalmkleurige kaft)

PLEN : Plenum

COM : Commissievergadering

MOT : Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)

Publications officielles éditées par la Chambre des représentants

Commandes :
Place de la Nation 2
1008 Bruxelles
Tél. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.laChambre.be

Officiële publicaties, uitgegeven door de Kamer van volksvertegenwoordigers

Bestellingen :
Natieplein 2
1008 Brussel
Tel. : 02/ 549 81 60
Fax : 02/549 82 74
www.deKamer.be
e-mail : publicaties@deKamer.be

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Le Code civil qualifie toujours les personnes présentant un handicap intellectuel d'«arriérés mentaux». Le maintien de cette définition ne témoigne pas d'un langage émancipateur vis-à-vis du déficient intellectuel.

Or, tout le monde s'accorde à dire qu'une participation active des personnes présentant un handicap à la société passe inéluctablement par une perception correcte de celles-ci. Leurs possibilités d'épanouissement et leurs chances d'intégration dépendent largement à la fois de la manière dont les autres les regardent et de la manière dont elles se perçoivent. Le rôle de la perception dans le langage est déterminant à cet égard.

Les effets stigmatisants d'un langage négatif à l'égard de groupes minoritaires en général et de personnes atteintes d'une déficience intellectuelle en particulier sont multiples. C'est ce qui ressort, en autres, du rapport «*Beeldvorming over personen met een handicap*», réalisé par la cellule «Égalité des chances en Flandre» du Ministère de la Communauté flamande.

Le fait de se voir appliquer un label stigmatisant provoque une réaction immédiate de la personne handicapée. Le recours à l'expression «arriération mentale» contribue à développer, dans le chef de l'intéressé, une mauvaise image de soi.

Cette connotation peut avoir pour deuxième effet de favoriser l'émergence de préjugés et de comportements discriminatoires à l'égard des personnes souffrant d'un handicap intellectuel.

Enfin, le recours au terme «arriération» pour qualifier un handicap intellectuel peut également s'avérer très blessant pour la personne en question ainsi que pour ses proches. Taxer les personnes souffrant d'un handicap intellectuel d'«arriérées» ne favorise certainement pas leur intégration sociale.

Non seulement d'un point de vue sociologique, mais également dans une perspective historique, la terminologie «arriération mentale» est dépassée.

Au fil de l'histoire, différentes appellations ont été utilisées pour désigner les personnes affectées d'un handicap (intellectuel). L'évolution de la terminologie a coïn-

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Personen met een verstandelijke beperking worden in het Burgerlijk Wetboek nog steeds bestempeld als «geestelijk achterlijk». Het in stand houden van deze begripsomschrijving getuigt niet van een emancipatorisch taalgebruik ten overstaan van de verstandelijk gehandicapte.

Nochtans is iedereen het erover eens dat een correct beeld over mensen met een handicap een essentiële voorwaarde is voor hun actieve deelname aan de maatschappij. Hun ontplooiingsmogelijkheden en hun kans op inclusie hangen voor een groot deel af van de manier waarop anderen naar hen kijken én de manier waarop ze over zichzelf reflecteren. De beeldvorming in het taalgebruik speelt daarin een bepalende rol.

De stigmatiserende effecten van een negatief taalgebruik ten overstaan van minderheidsgroepen in het algemeen en van personen met een verstandelijke handicap in het bijzonder zijn divers. Dat blijkt onder meer uit het verslagboek «Beeldvorming over personen met een handicap», uitgegeven door de cel Gelijke kansen in Vlaanderen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Een rechtstreeks effect is de reactie van de persoon zelf op zijn/haar negatief label. Het gebruik van de term «geestelijke achterlijkheid» werkt een negatief zelfbeeld bij de betrokkenen in de hand.

Een tweede mogelijk effect van een negatieve labeling is dat dit het ontstaan van vooroordelen en discriminerend gedrag tegenover de personen met een verstandelijke beperking kan in de hand werken.

Ten slotte kan het omschrijven van een mentale beperking als «achterlijkheid» tevens erg kwetsend zijn voor de persoon in kwestie en zijn familieleden. Als «achterlijk» bestempeld worden is allerm minst bevorderlijk voor de sociale integratie van personen met een mentale beperking.

Niet alleen vanuit sociologisch oogpunt, maar ook vanuit historisch perspectief is de terminologie «geestelijke achterlijkheid» achterhaald.

In de loop van de geschiedenis werden personen met een (verstandelijke) beperking op verschillende wijzen benoemd. Veranderingen in de terminologie gingen

cidé avec celle de l'image de ces personnes handicapées et des changements de mentalité à leur égard. .

Ben Wuyts (maître de conférences invité en Histoire, Perception et Éthique des personnes handicapées, notamment, au *Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen*) distingue, sur la base de la recherche historique, quatre attitudes de base à l'égard des handicapés. Il en vient à la conclusion que, d'un point de vue socioéconomique, les personnes souffrant d'un handicap intellectuel ont été présentées, dès l'antiquité classique, comme inutiles et génératrices de dysfonctionnements au sein du système social. Cette vision a perduré jusqu'au vingtième siècle, lorsque les personnes handicapées ont été présentées comme une espèce humaine différente et inférieure (cf. Nietzsche, Hitler). La terminologie qui a découlé de cette perception s'est avérée très traumatisante et chargée de connotations négatives pour les personnes handicapées, qui ont été qualifiées d'«arriérées», d'«anormales», et de «déficiences»,...

Aujourd'hui, ces termes ont heureusement pratiquement disparu du langage quotidien. Cela s'explique par l'évolution qui a porté la population à considérer de plus en plus les personnes handicapées (mentales) comme «des personnes, qui peuvent participer à plein titre à la vie quotidienne de la société». Sur la base de cette vision, dans le domaine de la politique des personnes handicapées, l'on préconise, aujourd'hui déjà, le recours aux termes tels que «personnes atteintes d'un handicap (intellectuel)».

Sur le plan législatif également, l'usage linguistique a évolué tant au niveau national qu'au niveau international. En guise d'illustration, nous renvoyons à cet égard au rapport publié par l'Organisation mondiale de la santé et intitulé *Classification internationale des handicaps: déficiences, incapacités, désavantages* (Rapport CIH).

Depuis 1980 déjà, l'Organisation mondiale de la santé utilise les termes de déficience, d'incapacité et de désavantage pour définir la notion de handicap. Actuellement, le *Vlaams Fonds* utilise également cette terminologie.

Ces termes sont définis par les deux organisations de la manière suivante:

- la déficience: toute perte de substance ou altération d'une structure ou fonction psychologique, physiologique ou anatomique (niveau de l'organe).
- l'incapacité: toute réduction (résultant d'une déficience) partielle ou totale de la capacité d'accomplir

samen met evoluties in de beeldvorming en mentaliteitswijzigingen ten overstaan van gehandicapten.

Ben Wuyts (gastlector Historiek, Beeldvorming en Ethiek rond personen met een handicap o.a. aan het Hoger Instituut Gezinswetenschappen) onderscheidt op grond van historisch onderzoek 4 basishoudingen ten overstaan van gehandicapten. Hij komt daarbij tot de conclusie dat vanuit sociaal-economisch standpunt personen met een (verstandelijke) beperking sinds de klassieke oudheid gebrandmerkt werden als nutteloos en disfunctioneel voor het maatschappelijk systeem. Deze visie leeft voort tot in de twintigste eeuw met de catalogering van personen met een beperking als een andere en minderwaardige mensensoort (cfr. Nietzsche, Hitler). De terminologie die vanuit deze visie gebruikt werd met betrekking tot personen met een handicap had een sterke stigmatiserende en negatieve bijklank: «achterlijk», «abnormaal», «gebrekkig»,...

Gelukkig zijn deze termen heden ten dage quasi volledig uit de dagelijkse omgangstaal verdwenen. Dit hangt samen met een evolutie waarbij mensen met een (verstandelijke) beperking steeds meer gezien worden als «mensen, die gelijkwaardig moeten kunnen deelnemen aan het dagelijks maatschappelijk leven». Vanuit die visie wordt er momenteel al in het gehandicaptenbeleid gepleit voor het gebruik van termen als «personen met een (verstandelijke) beperking».

Ook op wetgevend vlak is het woordgebruik zowel nationaal als internationaal meegeëvolueerd. Ik verwijs daarbij ter illustratie naar het rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie betreffende de internationale classificatie van handicaps en beperkingen. (ICF-Rapport)

De Wereldgezondheidsorganisatie gebruikt reeds sinds 1980 de termen stoornis, beperking en handicap als omschrijving. Ook het Vlaams Fonds gebruikt momenteel deze terminologie.

De omschrijving van de termen gebeurt door beide organisaties als volgt:

- stoornis: iedere afwezigheid of afwijking van een psychologische, fysiologische of anatomische structuur of functie (orgaaniveau).
- beperking: iedere vermindering of afwezigheid (ten gevolge van een stoornis) van de mogelijkheid tot een

une activité d'une façon ou dans les limites considérées comme normales pour un être humain (niveau de la personne).

– le désavantage: il résulte pour un individu donné d'une déficience ou d'une incapacité qui limite ou interdit l'accomplissement d'un rôle normal (en rapport avec l'âge, le sexe, les facteurs sociaux et culturels) (niveau du contexte social).

Dans le Code civil, les personnes qui présentent un handicap intellectuel sont cependant toujours qualifiées d' «arriérées mentales».

Il serait dès lors souhaitable de remplacer la notion d' «arriération mentale» par la notion de «handicap intellectuel».

voor de mens normale activiteit, zowel wat de wijze als de reikwijdte van de uitvoering betreft (persoonsniveau).

– handicap: een nadelige positie van een persoon als gevolg van een stoornis of een beperking, die de normale rolvulling van de betrokkene (gezien leeftijd, geslacht, sociaal-culturele achtergrond) begrenst of verhindert (sociale contextniveau).

In het Burgerlijk Wetboek worden personen met een verstandelijke handicap echter nog steeds bestempeld als «achterlijk».

Het is derhalve wenselijk om de term «geestelijke achterlijkheid» te vervangen door de term «verstandelijke handicap».

Hilde CLAES (sp.a-spirit)

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

À l'article 174 du Code civil, les mots «d'arriération mentale» sont remplacés par les mots «de handicap intellectuel».

Art. 3

À l'article 176 du même Code, les mots «arriération mentale» sont remplacés par les mots «handicap intellectuel».

Art. 4

À l'article 487*bis* du même Code, les mots «arriération mentale» sont chaque fois remplacés par les mots «handicap intellectuel».

9 février 2006

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In artikel 174 van het Burgerlijk Wetboek worden de woorden «geestelijke achterlijkheid» vervangen door de woorden «verstandelijke handicap».

Art. 3

In artikel 176 van hetzelfde Wetboek worden de woorden «geestelijke achterlijkheid» vervangen door de woorden «verstandelijke handicap».

Art. 4

In artikel 487*bis* van hetzelfde Wetboek worden de woorden «geestelijke achterlijkheid» telkens vervangen door de woorden «verstandelijke handicap».

9 februari 2006

Hilde CLAES (sp.a-spirit)

ANNEXE

BIJLAGE

TEXTE DE BASE

21 mars 1804

CODE CIVIL

Art. 174

A défaut d'aucun ascendant, le frère ou la soeur, l'oncle ou la tante, le cousin ou la cousine germains, majeurs, ne peuvent former opposition que lorsque celle-ci est fondée sur l'état de démence ou d'arriération mentale du futur époux.

Art. 176

Tout acte d'opposition énoncera la qualité qui donne à l'opposant le droit de la former; il contiendra élection de domicile dans le lieu où le mariage devra être célébré; il devra également contenir les motifs de l'opposition: le tout à peine de nullité, et de l'interdiction de l'officier ministériel qui aurait signé l'acte contenant opposition.

Lorsque l'opposition est fondée sur l'état de démence ou d'arriération mentale du futur époux, cette opposition, dont le tribunal pourra prononcer mainlevée pure et simple, ne sera jamais recue qu'à la charge, par l'opposant, de provoquer l'interdiction ou la déclaration de minorité prolongée et d'y faire statuer dans le délai qui sera fixé par le jugement.

Art. 487bis

Le mineur dont il est établi qu'en raison de son arriération mentale grave, il est et paraît devoir rester incapable de gouverner sa personne et d'administrer ses biens, peut être placé sous statut de minorité prolongée.

Par arriération mentale grave, il faut entendre un état de déficience mentale congénitale ou ayant débuté au cours de la petite enfance, caractérisé par un manque de développement de l'ensemble des facultés intellectuelles, affectives et volitives.

TEXTE DE BASE ADAPTE A LA PROPOSITION

21 mars 1804

CODE CIVIL

Art. 174

A défaut d'aucun ascendant, le frère ou la soeur, l'oncle ou la tante, le cousin ou la cousine germains, majeurs, ne peuvent former opposition que lorsque celle-ci est fondée sur l'état de démence ou **de handicap intellectuel**¹ du futur époux.

Art. 176

Tout acte d'opposition énoncera la qualité qui donne à l'opposant le droit de la former; il contiendra élection de domicile dans le lieu où le mariage devra être célébré; il devra également contenir les motifs de l'opposition: le tout à peine de nullité, et de l'interdiction de l'officier ministériel qui aurait signé l'acte contenant opposition.

Lorsque l'opposition est fondée sur l'état de démence ou **de handicap intellectuel**² du futur époux, cette opposition, dont le tribunal pourra prononcer mainlevée pure et simple, ne sera jamais recue qu'à la charge, par l'opposant, de provoquer l'interdiction ou la déclaration de minorité prolongée et d'y faire statuer dans le délai qui sera fixé par le jugement.

Art. 487bis

Le mineur dont il est établi qu'en raison de son **handicap intellectuel**³ grave, il est et paraît devoir rester incapable de gouverner sa personne et d'administrer ses biens, peut être placé sous statut de minorité prolongée.

Par **handicap intellectuel**⁴ grave, il faut entendre un état de déficience mentale congénitale ou ayant débuté au cours de la petite enfance, caractérisé par un manque de développement de l'ensemble des facultés intellectuelles, affectives et volitives.

¹ Art. 2: remplacement.

² Art. 3: remplacement.

³ Art. 4: remplacement.

⁴ Art. 4: remplacement.

BASISTEKST

21 maart 1804

BURGERLIJK WETBOEK

Art. 174

Bij gebreke van bloedverwanten in de opgaande lijn, kunnen de meerderjarige broers, zusters, ooms, tantes, volle neven en volle nichten zich enkel tegen het huwelijk verzetten wanneer het verzet berust op de toestand van krankzinnigheid of geestelijke achterlijkheid van de aanstaande echtgenoot.

Art. 176

Iedere akte van verzet vermeldt de hoedanigheid welke aan hem die zich tegen het huwelijk verzet, daartoe het recht geeft; zij bevat keuze van woonplaats in de gemeente waar het huwelijk moet worden voltrokken; zij moet eveneens de redenen bevatten van het verzet; een en ander op straffe van nietigheid en van ontzetting van de ministeriële ambtenaar die de akte van verzet mocht hebben getekend.

Wanneer het verzet berust op de toestand van krankzinnigheid of geestelijke achterlijkheid van de aanstaande echtgenoot, wordt dit verzet, waarvan de rechtbank de opheffing zonder meer kan uitspreken, nooit aanvaard dan onder verplichting voor hem die het verzet heeft gedaan, om de onbekwaamverklaring of de verklaring van verlengde minderjarigheid van de aanstaande echtgenoot aan te vragen en daarover binnen de door het vonnis bepaalde termijn te doen beslissen.

Art. 487bis

Een minderjarige van wie gebleken is dat hij wegens ernstige geestelijke achterlijkheid ongeschikt is en schijnt te zullen blijven om zichzelf te leiden en zijn goederen te beheren, kan in staat van verlengde minderjarigheid worden verklaard.

Onder ernstige geestelijke achterlijkheid moet worden verstaan een staat van geestelijke onvolwaardigheid, aangeboren of begonnen tijdens de vroege kinderjaren, en gekenmerkt door een uitgebleven ontwikkeling van de gezamenlijke vermogens van verstand, gevoel en wil.

BASISTEKST AANGEPAST AAN HET VOORSTEL

21 maart 1804

BURGERLIJK WETBOEK

Art. 174

Bij gebreke van bloedverwanten in de opgaande lijn, kunnen de meerderjarige broers, zusters, ooms, tantes, volle neven en volle nichten zich enkel tegen het huwelijk verzetten wanneer het verzet berust op de toestand van krankzinnigheid of **verstandelijke handicap**¹ van de aanstaande echtgenoot.

Art. 176

Iedere akte van verzet vermeldt de hoedanigheid welke aan hem die zich tegen het huwelijk verzet, daartoe het recht geeft; zij bevat keuze van woonplaats in de gemeente waar het huwelijk moet worden voltrokken; zij moet eveneens de redenen bevatten van het verzet; een en ander op straffe van nietigheid en van ontzetting van de ministeriële ambtenaar die de akte van verzet mocht hebben getekend.

Wanneer het verzet berust op de toestand van krankzinnigheid of **verstandelijke handicap**² van de aanstaande echtgenoot, wordt dit verzet, waarvan de rechtbank de opheffing zonder meer kan uitspreken, nooit aanvaard dan onder verplichting voor hem die het verzet heeft gedaan, om de onbekwaamverklaring of de verklaring van verlengde minderjarigheid van de aanstaande echtgenoot aan te vragen en daarover binnen de door het vonnis bepaalde termijn te doen beslissen.

Art. 487bis

Een minderjarige van wie gebleken is dat hij wegens ernstige **verstandelijke handicap**³ ongeschikt is en schijnt te zullen blijven om zichzelf te leiden en zijn goederen te beheren, kan in staat van verlengde minderjarigheid worden verklaard.

Onder ernstige **verstandelijke handicap**⁴ moet worden verstaan een staat van geestelijke onvolwaardigheid, aangeboren of begonnen tijdens de vroege kinderjaren, en gekenmerkt door een uitgebleven ontwikkeling van de gezamenlijke vermogens van verstand, gevoel en wil.

¹ Art. 2: vervanging.

² Art. 3: vervanging.

³ Art. 4: vervanging.

⁴ Art. 4: vervanging.

La même mesure peut être prise à l'égard d'un majeur dont il est établi qu'il se trouvait durant sa minorité dans les conditions prévues aux alinéas précédents.

Celui qui se trouve sous statut de minorité prolongée est, quant à sa personne et à ses biens, assimilé à un mineur de moins de quinze ans.

La même mesure peut être prise à l'égard d'un majeur dont il est établi qu'il se trouvait durant sa minorité dans les conditions prévues aux alinéas précédents.

Celui qui se trouve sous statut de minorité prolongée est, quant à sa personne et à ses biens, assimilé à un mineur de moins de quinze ans.

Een zelfde maatregel kan worden genomen ten aanzien van een meerderjarige van wie is gebleken dat hij tijdens zijn minderjarigheid verkeerde in omstandigheden als omschreven in voorgaande leden.

Hij die in staat van verlengde minderjarigheid is verklaard, wordt ten aanzien van zijn persoon en zijn goederen gelijkgesteld met een minderjarige beneden de vijftien jaar.

Een zelfde maatregel kan worden genomen ten aanzien van een meerderjarige van wie is gebleken dat hij tijdens zijn minderjarigheid verkeerde in omstandigheden als omschreven in voorgaande leden.

Hij die in staat van verlengde minderjarigheid is verklaard, wordt ten aanzien van zijn persoon en zijn goederen gelijkgesteld met een minderjarige beneden de vijftien jaar.